

Pretoriana

MERENSKY BIBLIOTHEEK
 UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
 -3-12-1969 (68)
 Klasnommer 2A. OS (68)
 P. 169/61.

TYDSKRIF VAN DIE GENOOTSKAP OUD-PRETORIA
 VERSKYN IN APRIL, AUGUSTUS EN DESEMBER

MAGAZINE OF THE OLD PRETORIA SOCIETY
 PUBLISHED IN APRIL, AUGUST AND DECEMBER

Prys : 25c : Price

Nogmaals die Staatsgimnasium

Vir die samestelling van hierdie artikel het ek dankbaar gebruik gemaak van 'n artikel in *Hoofstad*, 27 Mei 1969, deur Felix Calitz, wat op sy beurt baie gegewens van mnr. Herman Rex gekry het. Aan mnr. Rex en mnr. Calitz en *Hoofstad* betuig ek my erkentlikheid.

Soos bekend is die stryd om die ou Staatsgimnasium reeds lank aan die gang. Die gebou word bedreig. Dit moet plek maak vir „vooruitgang”, d.w.s. vir 'n moderne, meer doelmatige gebou. Daarteenoor is bewegings aan die gang om dit as 'n historiese gedenkwaardigheid verklaar te kry. Die Stigting Simon van der Stel bemoei hom o.a. daarvoor. As hierdie gebou ook 'n historiese gedenkwaardigheid verklaar word naas die twee ander onderwysgeboue in die stad wat reeds sodanig verklaar is, nl. die Staatsmodelskool en die Ou Lettere-gebou van die Universiteit van Pretoria, dan sal daarmee die *drieluik* voltooi wees. Naas genoemde twee geboue vir laer en vir hoër onderwys onderskeidelik sal dan bykom die vir middelbare onderwys. *Pretoriana* dra graag sy deel by tot die pleidooie wat reeds gelewer is.

Ontwerp deur die departement „Openbare Werke” van die Z.A.R. is die Staatsgimnasium 'n produk van 'n groep Hollandse argitekte wat onder leiding van staatsargitek Sytze Wierda verantwoordelik was vir 'n hele aantal openbare geboue uit die jare negentig van die vorige eeu, waarvan verskeie historiese monumente verklaar is. Ons verwys na argitekte Kraan, Wyers, Vixseboxse en Van Rysse en ons verwys na geboue soos die ou Goewermentsgebou, die Paleis van Justiese, die Staatsmodelskool, die Staatsgimnasium, die Militêre Hoofkwartier in Potgieterstraat, die Staatsdrukkery, die Hoofposkantoor in Rissikstraat, Johannesburg en goewermentsgeboue op Boksburg, Krugersdorp, Rustenburg en Klerksdorp. Genoemde argitekte was deeglik opgelei met 'n aanvoeling vir die kunssinnige soos hulle in genoemde geboue vorm gegee het aan die Neo-Renaissance-boustyl van hulle tyd.

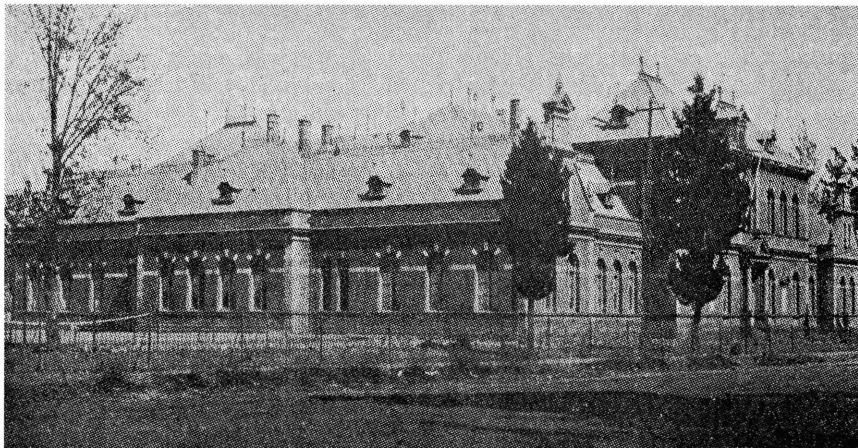
Wierda beskryf die Staatsgimnasium as „geheel naar de eischen des tijds ingericht” en is van mening dat dit „mede tot een der belangrijkste werken (kan) worden gerekend” en „een niet minder belangrijk werk” as die Staatsmodelskool (wat intussen die etiket „historiese gedenkwaardigheid” wel werd geag is). Dr. Mansvelt, Superintendent van Onderwys, het by die opening van die Staatsgimnasium dit bestempel as „een even fraai als doelmatig schoolgebouw”, terwyl G. A. A. Middelberg, direkteur van die N.Z.A.S.M., dit noem „het werkelijk prachtige gebouw in den rijken jongen frissen staat die gelooft aan de verlossing, aan het eeuwige groote heil dat er in kennis ligt zooals oude volken zich dit nauwelijks voor kunnen stellen”.

Middelberg gee 'n beskrywing van die opening wat die hele stemming van die dag na vore bring: „Daar zaten de uitgedoste Volksraadsleden en de

President en dames in kleurige lichte zomerbaatjes . . . Ik was maar tweemaal voor een paar oogenblikken tegenwoordig. De eerste maal stond de lange Rector (dr. H. Reinink) te oreeren, goed voorbereid, het resultaat van de overdenkingen der laatste dagen en misschien nachten. De tweede maal stond daar Kruger bij horten en stooten maar met moeite persend om uiting te geven en vorm aan wat er als vuur in hem brandt . . . ‚Kinderen‘ riep Kruger op eenmaal uit, ‚julle staan zoo ver, kan julle my wel goed verstaan?‘ ‚Ja, ja President‘, klonk het uit al de keelen. ‚Kinderen, wat kom julle hier doen?‘ ‚Wysheid, President, lering President‘, werd gebulderd. En daar stak hij van wal. De wijsheid die rechtvaardigt heet, ‚hoe groter geest, hoe groter beest‘, de wijsheid van de Antichrist, die zegt: er is geen God, of de wijsheid gegrond op Gods geboden? Dan riep hij uit: ‚Meesters . . . pas op de jeug van ons land, denk aan hunne vaderen die op zoo wonderdadige wijze door God geleid zijn‘ en zoo ging hij voort.” (Briewe uit Transvaal van G. A. A. Middelberg, Hertzog Annale II nr. 1, p. 53).

Dr. J. Ploeger skryf in sy bekende *Onderwys en Onderwysbeleid in die Suid-Afrikaanse Republiek onder S. J. du Toit en dr. N. Mansvelt (1881-1900)*: „Hierdie gebou is, selfs in sy verminkte vorm, vandag nog een van die mooiste monumente van die onderwys uit die dae van die Republiek”. (p. 314).

Die Staatsgimnasium het reeds in 1893 tot stand gekom met 23 leerlinge en vyf dosente, nl. dr. H. Reinink (rektor), dr. H. G. Breyer (Wetenskap), J. Bergmans (Nederlands en klassieke Tale), W. A. Macfadyen (Engels en Logika) en W. Louis (Wiskunde). By die opening van die nuwe gebou was daar 85 leerlinge oor sewe klasse verdeel en heelwat meer dosente. In die meer praktiese vakke vind ons name soos die van argitek Hollenbach (Lyn-

Die Staatsgimnasium soos dit oorspronklik daar uitgesien het.

tekene), Anton van Wouw en Hondius (Tekene) en Van Tijen (Snelskrif). In sekere opsig kan dit beskou word as die grondslag vir die latere opleiding in argitektuur, kundsonderrig en handel respektiewelik. Belangrik is dit om daarop te wys dat die Transvaalse Universiteitskollege in sy beginjare, van 1909 tot 1912, in die boonste verdieping van die Staatsgimnasium gehuisves was en dat die gebou, wat oorspronklik bedoel was as voorbereiding tot die universiteit, ook langs hierdie weg verband hou met die universitêre studie in Transvaal.

Dr. Ploeger wys daarop dat die opleiding aan die Staatsgimnasium van hoogstaande gehalte moes gewees het want 'n aantal van die afgestudeerdes het sonder probleme hulle studie in Europa kon voorsit, o.a. W. E. Blok en J. S. Smit in die Regte en G. B. Fortuyn in die Medisyne, al drie in Nederland, en R. Middelberg in die Ingenieurswese in Switserland. „Na jare van gesukkel en moeisame arbeid”, skryf dr. Ploeger, „was die doel bereik: Transvaal het sy eerste studente, opgelei op vaderlandse grond en in Christelik-nasionale gees, as verteenwoordiger van 'n jong, energieke volk na die akademies van Europa gestuur”. Drie van die skool se dosente het later met onderskeiding leerstoel aan universitêre inrigtings bekleed n.l. dr. H. G. Breyer aan die Witwatersrand en dr. H. Reinink en dr. W. A. Macfadyen in Pretoria.

In September 1899 het 57 van die 116 leerlinge, wat die skool toe getel het, die tydelike sluiting van die inrigting gevra sodat hulle by die kommando's kon gaan aansluit. Op 3 Oktober daardie jaar is dit finaal gesluit. Op 1 Maart 1900 is aan die volgende leerlinge eindiplomas toegeken sonder dat hulle eksamen afgelê het (slegs op grond van hulle skoolprestasie): L. R. Middelberg, J. H. Gey van Pittius, G. L. G. Begemans, P. van Drimmelen, A. Schulenburg en Th. E. Weavind.

Die Staatsgimnasium beslaan 34 kamers en sale van verskillende groottes, wat natuurlik ook na dit as historiese gedenkwaardigheid verklaar is vir verskillende doeleindes gebruik kan word. Daar word soms die argument gehoor dat die gebou vanuit argitektoniese oogpunt gesien bewaring nie regverdig nie. As antwoord hierop moet daarop gewys word dat dit verkeerd sal wees om die gebou te beoordeel volgens sy huidige voorkoms. 'n Foto van hoe dit oorspronklik daaruit gesien het, toon 'n bouwerk mer veel meer „karakter” as die huidige. Dit is intussen inderdaad „vermink” soos dr. Ploeger dit stel. Onder andere het die versierings op die dak, eie aan die boustyl, intussen verdwyn. Dit sal nodig wees om die gebou in sy oorspronklike voorkoms te herstel en dan sal Pretoria inderdaad trots daarop kan wees.

Die Staatsgimnasium kan gesien word as simbool en as tasbare bewys van die drang na kennis wat by 'n jong pioniersvolk aanwesig was; iets wat so 'n geweldige rol gespeel het in die ontplooiing van ons volkslewe. Ons sal veel armer wees as wat oppervlakkig beseft kan word, as hierdie gebou verdwyn.

F. J. du T. Spies

Two Interesting Facts about the Old Government Building

In the as yet unpublished Memoires of the late Mr. C. A. Cilliers, at one time secretary of the Department of Public Works, we find the following interesting information about the Old Government Building:

“Reference to the old Raadsaal reminds me of a few interesting personal experiences in connection with this wonderful old building. Not only did I commence my Service career in this famous building but when I asked, after retirement on pension, to accept the Chairmanship of a Committee to enquire into the teaching profession, we commenced our labours in this building. What is more, we sat in the room in which I started more than thirty eight years before. If it can be called that — I commenced my second career in the same room.

For some forty years there was a beautiful chandelier in the Council Chamber of this old building. The origin of the chandelier was no less a place than the historic Castle at Cape Town. During a visit to the Cape the late Dr. F. V. Engelenburg, Editor of “Die Volkstem”, became interested in the Castle and its contents, encouraged no doubt by his aunt, Mrs. Koopmans de Wet. He discovered that when the British garrison decided to instal electric lighting in the Castle, two beautiful chandeliers were removed and sold. A diligent search through Cape Town was rewarded by finding these historic relics in a furniture dealer’s loft. Engelenburg promptly bought them and brought them to Pretoria. He presented one to President Kruger and this was installed in the Council Chamber. He retained the other one and installed it in a residence which he had built.

At his death Engelenburg bequeathed his house to the Union Government — this is now the Engelenburg Museum in the western portion of the Union Buildings grounds. I then helped to return the two chandeliers to Cape Town and am proud to think that they once again adorn the Castle.

Another interesting relic in the Raadsaal is the clock in the tower. I believe it is the only clock in South Africa which strikes in Afrikaans. At the half-hour it gives the appropriate signal and then proceeds to strike the hour. In other words, when it gives the half hour signal at half past nine it goes on to strike ten times, the Afrikaans version for half past nine being “half tien”.

In my P.W.D. days an official of the Inland Revenue Department, whose hobby was clocks, came to see me about the Raadsaal clock. He had somehow managed to get into the clock tower just to see how the clock worked. He told me that one of the clock’s strikers had been tied by means of a piece of wire and asked me why this had been done. I felt like saying: “Search me”, but consulted Duncan Livingstone, our oldest Clerk of Works,

and came across a most interesting bit of history. It appeared that during the occupation of Pretoria in 1900-02 Rudyard Kipling came to visit Lord Roberts. Kipling put up at the Grand Hotel (the site of the present-day Standard Bank) next door to the Raadsaal. After his first night at the hotel he complained bitterly to Lord Roberts that the constant striking of a clock had grievously disturbed his night's rest. Prompt, rough-and-ready, military action was taken to ameliorate the lot of the distinguished visitor. This action consisted of fastening the half-hour striker by means of a length of wire. When I became aware of the facts I immediately arranged to have the wire removed and after a lapse of some forty years Pretoria once more heard the old clock striking the half hours. Apart from restoring to the old clock its full liberty I was satisfied that nobody would lose any sleep as a result thereof because there now is no residential accomodation adjacent to Church Square”.

Editor

"Kunsvriende in Suid-Afrika"

(Gedeelte van 'n toespraak deur Sy Edele Regter J. F. Marais, gelewer op Donderdag, 22 Mei 1969 by die Pretoriase Kunsmuseum as deel van die Vereniging van Vriende van die Kunsmuseum se „Kunsweek”, by geleentheid van die Museum se vyfde verjaarsdag. Aangesien dit ook die siening van die Genootskap Oud-Pretoria vertolk, neem ons dit graag in ons blad op.—Red.)

Vanaand dink ek moet ons 'n kort oënskoulike blik neem oor die kunste in Suid-Afrika, veral oor die beeldende kunste en onself afvra wat daar nog skort, indien daar iets skort, en so ja, wat ons kan doen om daardie tekortkominge aan te vul en te verhelp. Ek dink ons moet Pretoria neem as 'n uitgangspunt, as ons 'n „voëloogblik” van die beeldende kunste in Suid-Afrika neem. Pretoria is besonder welbedeeld en kan homself gelukkig ag oor fasiliteite wat min ander stede, indien enige, in Suid-Afrika met hom kan deel. Ons het die Kunsmuseum hier, 'n skepping van die Stadsraad van Pretoria. U sal opmerk dat ek beklemtoon dat dit die Stadsraad is, want nog die Provinsie, nog die Sentrale Regering dra by tot die instandhouding van hierdie gebou, van sy inhoud en vir die aankope wat daar daaglik of jaarliks plaasvind. Dit is 'n instelling wat suiwer deur die belastingbetalers van die Stad Pretoria behartig word. Ons het in Pretoria 'n kunsskool verbonde aan die Kollege vir Geworderde Tegniese opleiding, 'n uitstekende skool wat 'n groot reputasie het en wat baie goeie werk doen. Ons het 'n kunsdepartement aan die Universiteit van Pretoria, ons het 'n kunsdepartement aan die Universiteit van Suid-Afrika, ons het etlike hoërskole wat kuns doseer as 'n vak vir matriek. Ons het gesetel in Pretoria die

Departement van Kultuursake, en ons het ook in Pretoria die Suid-Afrikaanse Kunsvereniging se kunslokaal vir Noord-Transvaal. Al hierdie inrigtings maak van Pretoria, wat die beeldende kunste betref, 'n leidende sentrum, en ons kan met trots daarop wys dat beide die onderrig wat hier plaasvind ten opsigte van die beeldende kunste sowel as die bevordering van die beeldende kunste in die sin dat ons kunstenaars se werk hier verkoop, en derdens dat ons die publiek 'n geleentheid gee om kennis te maak met die kunswerke, beide van die verlede en die hede, — dat ons in daardie opsigte 'n leidende rol in Suid-Afrika speel.

Ons hoef net na Johannesburg oor te verskuif dan sal u sien dat die posisie daar aansienlik anders is. In Johannesburg het ons wel 'n half-dosyn handelslokale maar ons het geen kunslokaal wat spesiaal daarop bereken is, soos die een op Kerkplein in Pretoria, om die kunstenaars se belange te bevorder nie. 'n Handelskunslokaal is effens anders as 'n vrywillige organisasie se kunslokaal en die rede is voor die handliggend. In die een geval is wins die motief daarvoor en in die ander geval is daar geen winsmotief hoegenaamd nie. In die afgelope jaar, 1968, het die S.A. Kunsvereniging se kunslokaal in Pretoria 'n afset gehad van R59,000 aan oorspronklike kunswerke, seker 'n rekord in Suid-Afrika. Daardie omset is moontlik gemaak deur die geweldige ondersteuning wat daar van die publiek ontvang is, maar dit is ook moontlik gemaak deur ander omstandighede. So byvoorbeeld bied die Kunsvereniging uitstallings aan kunstenaars teen 'n laer tarief en beter voorwaardes as wat 'n handelslokaal dit ooit kan doen, want die handelslokaal kan natuurlik nie staat maak op ledegelde, bydraes van goedgesinde mense, ens. nie, terwyl die Kunsvereniging dit wel kan doen en daarom beter voorwaardes kan aanbied aan kunstenaars as wat die kommersiële kunslokale kan doen. Nou bestaan daar wel ses of meer kunslokale in Johannesburg, maar almal van kommersiële aard en die Kunsvereniging in Johannesburg het geen kunslokaal hoegenaamd nie, met ander woorde, as 'n kunstenaar wat nie maklik sy werk kan verkoop nie, dit wil sê as hy bietjie modern is of eksperimenteel van aard is, sy werke wil uitstal in Johannesburg dan het hy nêrens waarheen om te gaan nie. Want dit is die taak van die Kunsvereniging om dergelyke mense, belowende talent, om dié onder sy beskerming te neem en te bevorder. As daar 'n kunstenaar is wat 'n uitstalling wil hou in Bloemfontein, dan is daar geen lokaal wat naasteby geskik is vir die doel nie. Elke jaar, wanneer daar 'n uitstalling plaasvind, dan moet daar geskarrel word met skerms, met spesiale beligting in een of ander saal. Kimberley het wel 'n Kunsmuseum, maar geen kunslokaal waar uitstallings kan plaasvind nie en dieselfde geld vir Pietermaritzburg en Durban en ook vir Oos-Londen, en selfs in Kaapstad is daar op die oomblik geen kunslokaal waar die S.A. Kunsvereniging sy uitstallings kan hou nie.

Ten spyte dus, dames en here, van die feit dat ons baie het om tevrede te wees en om trots op te wees, is daar tog nog 'n aansienlike tekortkoming in Suid-Afrika wat hierdie bepaalde fasiliteite betref. Een van die dinge wat ek

vanaand ten sterkste wil propageer is middele waardeur kunslokale verskaf kan word in die verskillende groter sentra in Suid-Afrika, benewens Pretoria, waar kunstenaars teen redelike tariewe en onder billike omstandighede hulle kunswerke kan uitstal — ook indien daar geen werklike aanvraag van 'n kommersiële aard daarvoor is nie.

Ons praat van „kunsvriende” en miskien moet ek in die verbygaan sê wat ek bedoel as ek praat van „kunsvriende”. Ek bedoel u en ek, mense wat nie self skilder of beeldhouwerk doen, of grafiese kunstenaars is nie, maar wat met liefde besiel is jeens die kunstenaars, jeens die skone kunste en wat bereid is om tyd, aandag en geld op te offer ter wille van die bevordering van die skone kunste. Dié is „kunsvriende” van Suid-Afrika. Dit sluit ook mense in wat oor die nodige middele beskik om werke aan te koop en om opdragte te gee aan kunstenaars. Maar dit sluit nie die kunstenaars self in nie. Ons kan nie van die skeppende kunstenaar verwag dat hy aandag moet skenk aan organisatoriese probleme en die ontwikkeling van die afsetgebiede vir sy en ander kunswerke nie, ons moet hom ook toelaat om sy eie werk op sy eie manier te doen en om hom nie daarin te steur nie. Ons moet daardie werk van sy skouers afneem en dit vir hom doen. Kunsvriende in Suid-Afrika kan natuurlik baie doen, daarby kom ek ook later.

Maar voordat ek meer in die besonderhede tree wil ek graag stilstaan by wat elkeen van die owerheidsliggame vir ons doen. Ons begin by die laagste vlak, dit is die plaaslike besture. Johannesburg het wel 'n pragtige Kunsmuseum met 'n baie groot en kosbare versameling, beide van internasionale en Suid-Afrikaanse kuns, maar soos reeds gesê, vir die moderne kunstenaar, die beginner, die belowende, talentvolle jongman, wat die kunste beoefen, is daar in Johannesburg geen moontlikheid om uit te stal sonder om geweldig baie geldelike verlies daarby in te boet nie. 'n Mens sou verwag dat 'n liggaam soos die Stadsraad van Johannesburg in staat sou wees om 'n kunslokaal beskikbaar te stel vir 'n vrywillige organisasie soos die Kunsvereniging om op ander maniere ook fasiliteite beskikbaar te stel vir die behoorlike vertoning en bekendstelling van kunswerke. En nou sal u dadelik vir my vra, waarom is dit nodig dat kunstenaars op so 'n groot skaal hulle werke moet uitstal, is dit net om hulleself te verryk, of is dit ook om 'n ander en beter en hoër doel? Die kunswêreld bestaan nie uit die kunstenaar alleen nie. Kuns kan in die allerbeste en ruimste vorm wat hy tevoorskyn tree nie veel uitrig ter verryking van die mens se gees, tensy hy in 'n openbare klimaat te voorskyn kom waar hy kan welig groei en waar hy kan ingang vind en wortel skiet nie. Dit is absoluut noodsaaklik dat die kunstenaars omring moet wees van kunsvriende, dit wil sê, mense wat belangstel in die kunste, wat simpatiek staan teenoor die werk, die arbeid en die geesdrif van die kunstenaar, wat geleidelik 'n mate van kennis, goeie smaak, ontwikkeling van insig bekom, ten einde vir die kunstenaars dit moontlik maak om te skep. Ek glo nie dat 'n kunstenaar in 'n lugleë ruimte kan werk nie. Ek glo dat die kuns alleen kan bloei en dat die

kunstenaars alleen hulle allerbeste werk kan lewer, indien hulle omring is van mense wat hulle aanvoel as hulle vriende. Dit is dus van die grootste belang in die bevordering van die beeldende kunste in Suid-Afrika dat ons 'n kennerspubliek opvoed, dat ons soveel mense kry van die gewone publiek om intelligent belang te stel, want dit is alleen op daardie manier dat die kunstenaars en die kuns in die algemeen aangemoedig kan word tot opbloeï.

En nou sal u my vra maar wat basies gesien is eintlik die nut daarvan. Wat baat dit Suid-Afrika aangesien hy industrieel en op alle sektore so sterk bloei, so vinnig vooruitgaan en ontwikkel, waarom is dit nodig dat ons soveel aksent lê op die kunste, veral die beeldende kunste. Die antwoord daarop is 'n antwoord wat alleen die geskiedenis eintlik kan gee. 'n Land se bestaansreg, 'n volk se plek in die geskiedenis van die wêreld word nie bepaal deur die aantal motorwrakke wat opgegaan lê op sy vlaktes nie, maar word bepaal, in die lange duur, in die terminologie van die geskiedenis, deur die skone kunste wat hy tot stand gebring het. Daar is beskawings wat heengegaan het, wat glorieryke oorloë geveg en gewen het, maar waarvan ons heel weinig weet en waarin ons omtrent nie belangstel nie, maar daardie beskawings het kunswerke nagelaat, 'n gees en 'n atmosfeer wat nou nog weer herwin kan word, wat vir ons die glorie, die grootsheid van daardie beskawings, tuisbring. Suid-Afrika sal as aparte nasie al lankal opgehou het om te bestaan, dan sal die mense ons nog beoordeel, nie volgens ons geskiedenis in 'n politieke sin nie, mar volgens die geestelike rykdom, die geestelike besit wat ons gehad het terwyl ons bestaan het. Dit is in die raamwerk van die geskiedenis wat ons praat wanneer ons praat van die skone kunste. Daarom sê ek is dit belangrik vir u en vir my en vir die toekoms van hierdie land dat elkeen van ons probeer om die kunste te bevorder, dat ons geen talent wat daar moontlik in ons midde mag wees onontwikkeld laat as gevolg van gebrek aan belangstelling of as gevolg van gebrek aan geleentheid nie. Want deur dit te doen, deur die skone kunste te bevorder, dra elkeen van ons by tot die geskiedenis van die land en van sodanige glorie en grootsheid as wat vir ons in die geskiedenis beskore mag wees.

En nou om terug te keer na Johannesburg. Wanneer ons al die rykdom van daardie stad sien, en al die moontlikhede wat daardeur geskep kan word vir die bevordering van die kunste, dan is ons tog ongetwyfeld 'n bietjie teleurgesteld dat inderdaad nie meer gedoen word nie. 'n Stad soos Johannesburg (so ook Pretoria) kan natuurlik sê dat hierdie bepaalde taak, hierdie bepaalde plig om die skone kunste te bevorder, nie soseer tuishoort by hom nie as sê maar, by die provinsiale owerhede of die sentrale regering nie. Daar is seker waarheid daarin, maar as ons as kunsvriende sou toelaat dat dit die skuifmeel gaan wees waardeur die een sy verantwoordelikeid oorskuif op 'n ander, waar die een 'n dekmantel gebruik om sy verpligtinge te ontduik, dat 'n ander die verantwoordelikeid eintlik moet hê, daar is dit ons taak as kunsvriende wat weet wat ons wil, om druk uit te oefen op daardie owerhede en hulle te dwing tot sodanige bydrae as wat ons dink

minstens noodsaaklik is. Die prentjie wat dit betref is dwarsdeur die eeue ongunstig. Sommige mense stel die kunsvriende op 1% van die publiek, ek dink dit is baie minder as 1%, dit is 'n baie geringer persentasie. Dit is nie die toets nie, die toets is die kwaliteit van ons geesdrif en die krag van ons insig en bevordering en geesdrif vir hierdie saak.

Die sentrale regering het sopas 'n belangrike stap geneem, en dit is die skepping van 'n Departement van Kultuursake. Dit is 'n afdeling van die Staatsdiens wat hom uitsluitend sal toelê op die ontwikkeling en bevordering van die skone kunste in Suid-Afrika. Uitvoerende en ander kunste. Daar is heeltmal 'n aparte Departement geskep, en ons is oortuig daarvan dat die tyd nou aangebreek het, aangesien die regering tot sover gegaan het, vir 'n baie meer verligte, ontwikkelde, moderne uitkyk op die kwessie van die bevordering van die beeldende kunste. Die verwyrt word dikwels gemaak dat die regering aan ander kunste meer bestee as aan die beeldende kunste. Dit is nie heeltmal waar nie, want die regering is verantwoordelik vir drie kunsmuseums, die S.A. Nasionale Kunsmuseum in Kaapstad, die William Humphreysmuseum in Kimberley en die Max Michaelis-versameling op Groentemarkplein in Kaapstad. Ook vir die onderhoud daarvan, die aankoop van nuwe werke, die betaling van salarisse en al die dinge wat daarmee saamgaan, dié beloop etlike honderde duisende rand per jaar. Maar die bedrag wat die regering bydra tot die uitvoerende kunste, dit wil sê, opera, die toneel, die ballet en die simfonie-konserter, dié is meer nog as wat daardie bedrag is. Nogtans is dit 'n aansienlike bedrag wat bygedra moet word deur die Departement van Kultuursake ten opsigte van hierdie drie inrigtings wat hy in stand hou.

Die Departement van Kultuursake skep ook die moontlikheid vir uitstallings op die platteland. As daar uitstallings georganiseer word op die platteland, waar drie of meer sentra besoek word deur so 'n uitstalling, dan betaal die regering 80% van die koste wat in verband daarmee staan. Dit is 'n baie aansienlike bedrag wat hulle beskikbaar stel vir die verspreiding van kennis en geleentheid ook in die platteland. Die kwessie van die Raad vir die Beeldende Kunste. 'n Jaar gelede het die Minister van Kultuursake 'n raad, die Nasionale Raad vir die Beeldende Kunste ingestel maar ongelukkig was die Raad tot dusver nie, myns insiens, 'n besondere klinkende sukses nie. Deels is dit te wyte daaraan dat dit slegs 'n adviserende liggaam is. Met ander woorde, die Raad maak aanbevelings by die Departement Kultuursake en as die Minister, of hoër amptenare nie daarmee genoë neem nie, dan kan die aanbeveling in die wind geslaan word, en kan die lede van so 'n Raad gefrustreerd voel omdat hulle advies nie aanvaar word nie. Die Raad beskik ook oor geen bepaalde fondse nie, die Raad kan alleen gelde bestee ad hoc toegestaan deur die Departement, behalwe in die geval waar hulle 'n toelae maak aan die S.A. Kunsvereniging. Die Raad het na my mening nog nie tot volle bloei, tot volle ontplooiing en ontwikkeling gekom nie wat hom 'n magsfaktor op die gebied van die beeldende kunste in Suid-Afrika kan maak nie.